

Ecologie en duurzaamheid BASIS VOOR VERANDE

Groen is geen hype, maar een langdurige trend. Bedrijven die duurzaam werken, hebben een voorsprong op andere bedrijven. In het groen onderwijs lijkt duurzaamheid aan te slaan.

De wereldbevolking verdubbelt deze eeuw. Fossiele energiebronnen raken een keer op. De Nederlandse bevolking vergrijsst, het klimaat verandert en de biodiversiteit neemt af. Deze bedreigingen zijn niet nieuw. In 1972 kwam de Club van Rome met het rapport 'Grenzen aan de groei' die een verband legde tussen economische groei en gevolgen voor het milieu. Een doemscenario. Toch draait de wereld door. Het groen onderwijs besteedt sinds die tijd wel enige aandacht aan milieuaspecten. Begin jaren negentig was er bijvoorbeeld het IMAO-project (Integratie van Milieuaspecten in het Agrarisch Onderwijs). Er kwamen milieugerichte opleidingen en milieugerichte eindtermen. Toch is het beeld van groene opleidingen niet milieugericht, of gericht op - zoals het nu heet - duurzaamheid. Dat lijkt nu, bijna dertig jaar later, te veranderen.

TEKST

[jan nijman](#)

FOTOGRAFIE

[istock en](#)[jan nijman](#)

Evenwicht

De AOC Raad, Aequor en het ministerie van LNV ondertekenden op 9 september 2009 het manifest 'Groene urgentie' met als doel vergroening van de economie te realiseren (zie vgo 2009 nr. 14). Groene hogescholen werken samen in Duurzaam Hoger Onderwijs. Hierover meer in het artikel op bladzijde 28 over de 'Duurzaamheid is van iedereen'-toer bij Van Hall Larenstein. Deze hogeschool werkt ondermeer aan een kenniscentrum Eco Engineering voor professionals, studenten en docenten. Het is gericht op het toepassen van natuurlijke processen en ecologische uitgangspunten in groene gevels, groene daken en groene waterzuivering. Lentiz Onderwijsgroep heeft duurzaamheid in de stedelijke omgeving als uitgangspunt genomen voor het Life College. En *Ecological Intelligence* als organisatiefilosofie, als basis voor de identiteit, is voor Stoas Hogeschool het uitgangspunt voor de bouw van de nieuwe school en inrichting van de opleidingen.

Al deze initiatieven hebben iets met groen, ecologie of duurzaamheid van doen. Wat zien groene onderwijsinstellingen in deze uitgangspunten? Wat betekent dit voor de opleidingen? Waarom slaat groen aan?

"Groen is in opkomst", zegt Kim van der Leest. "Het is geen hype, groen wordt gewoon." Van der Leest, medewerker van adviesbureau Triple E en projectleider

als
RING

Nadenken over duurzaamheid. Een inspirerende omgeving levert ideeën op voor het project 'Groene urgentie'

van de Groene Urgentie legt uit dat bij bedrijven het besef groeit dat ze groen moeten worden, willen ze kunnen blijven bestaan. Bedrijven die duurzaam werken, hebben een voorsprong op klassieke bedrijven, denkt Richard Schout, directievoorzitter van Aequor. Marcel Kooijman, directeur AOC Raad, ziet een belangrijke rol voor de groene sector om wat te doen aan de immense problemen die op ons afkomen. "Als we niets doen, blijft het groen onderwijs ook in de achterhoede hangen. Het bedrijfsleven is al veel verder in de toepassing van duurzaamheid en het ontdekken van nieuwe toepassingen dan het onderwijs. Daarom werken we samen aan 'Groene urgentie'. De problematiek is urgent."

Drie p's

Duurzaamheid - het begrip is afkomstig uit de bosbouw - gaat verder dan discussie over het gebruik van plastic bekertjes in de kantine. Het gaat om gebruik van grondstoffen zonder dat onderliggende (eco)systemen worden aangetast. Bij duurzame ontwikkeling, zoals dat begrip meestal gehanteerd wordt, draait het om een evenwicht tussen ecologische, economische en sociale belangen, meestal aangeduid met de drie p's: *people, planet en profit*. Om samenhang, onderlinge relaties. Ecologische principes spelen een rol. Dat kan op verschillende manieren.

Lentiz Onderwijsgroep gaat bij het Life College (zie vgo 2009 nr. 18) uit van een duurzame relatie met een verstedelijkte omgeving. Dat is niet zo gek. In 2050 zal 80 procent van de mensen in zo'n omgeving wonen, denkt Van der Leest. Omdat mensen behoefte hebben aan natuur - sinds de moderne mens is ontstaan, verbleef hij voor 95 procent van de tijd in de natuur - is het nodig groen in de stad te brengen. Samen met Tom Bade, ook van Triple E, heeft Van der Leest in opdracht van Lentiz Onderwijsgroep een boekje '*I am urban*' geschreven, waarin staat hoe je als school werkt aan

een groene stedelijke omgeving: voedselproductie in de stad, ontspanning in een groene omgeving, groene werkplekken en onderhoud van stedelijke natuur zijn elementen uit dit concept.

Wat doen?

Het project 'Groene urgentie' gaat om meer dan een uitwerking voor één school. Als het aan de initiatiefnemers ligt, werken alle onderwijsinstellingen (aoc's) en bedrijfsleven samen aan vergroening van de samenleving. Het groen onderwijs kan hieraan bijdragen door het aanpassen van de examens van het vmbo en de kwalificatiedossiers van het mbo. Deze moeten meer worden afgestemd op nieuwe groene toepassingen en beroepen. Er zijn hierover veel ideeën, zo bleek op 20 mei tijdens de expertsessie met 'innovators' uit het bedrijfsleven en het onderwijs bij Brennells in Kraggenburg. Dit bedrijf, dat brandnetels teelt voor verwerking tot textiel, werkt duurzaam. Het combineert natuur, cultuur, recreatie en ontspanning. In de inspirerende omgeving ontstaan tientallen ideeën: laat leerlingen met bedrijven duurzame producten ontwikkelen, werk aan certificering van duurzame scholen, selecteer stagebedrijven op hun voorbeeldfunctie.

Een kleine vijftig experts uit onderwijs en bedrijfsleven bogen zich over de vraag 'Wat moeten we doen om te zorgen voor groen onderwijs dat bijdraagt aan een duurzame samenleving?' Het leverde veel stof tot discussie. De uitkomsten vormen een basis voor verdere uitwerking, bijvoorbeeld in concrete projecten en adviezen voor aanpassingen van kwalificatiedossiers. Komende november, tijdens een manifestatie, moet er meer duidelijkheid zijn. Dan wordt ook bekend wie winnaar is van de prijsvraag die de 'Groene Urgentie' heeft uitgeschreven voor het beste groene onderwijsproject in samenwerking met het bedrijfsleven op het gebied van duurzaamheid (zie kader).

Denkwijze

Ecologische intelligentie, zoals Stoas Hogeschool dat als uitgangspunt voor de identiteit heeft genomen, is een manier van denken. “Het is een meer holistische benadering. Het past bij Stoas-ers”, legt directeur Madelon de Beus uit. “Studenten van HAS Den Bosch bijvoorbeeld vertellen me dat Stoas-ers te herkennen zijn. Ze luisteren en analyseren wanneer studenten samen plannen maken. Zij zijn het die contexten kunnen doorgronden en mensen laten samenwerken.” Die gedachte zette haar op het spoor van *sustainable education*. Stephen Sterling (University of Plymouth) schreef hier in 2001 over. Zijn ideeën over duurzaamheid en onderwijs inspireerden De Beus. “Het woord duurzaamheid zit er wel in, maar het gaat niet zozeer over duurzaamheid zoals dat meestal gehanteerd wordt,” benadrukt ze, “het is een systeembenadering.”

Ze legt uit dat het een denkwijze is die verbanden legt, dat binnen een systeem alles op elkaar ingrijpt en samenhangt. Vergelijkbaar met ecosystemen in de natuur. Je kunt interventies plegen. Je bent deel van een groter geheel. “Deze manier van denken maakt deel uit van onze Stoas-identiteit. Het is een vorm van intelligentie. Je kunt die intelligentie plaatsen naast de acht meervoudige intelligenties zoals Gardner die beschreef. We hebben het daarom benoemd als ‘ecologische intelligentie.’”

De Beus: “Als je ecologische intelligentie als norm tot handelen neemt, is dit van invloed op je onderwijsconcept. Een duurzame houding hoort daar vanzelfsprekend bij, naast vakcompetenties. Het gaat niet alleen om *Ausbildung*,” vertelt ze, “maar ook om *Bildung* zoals zelfbewustzijn, een onderzoekende houding en leiderschap in samenwerkingsprojecten. Steeds vanuit ecologisch intelligent perspectief.”

Streep

Medewerkers en studenten van de hogeschool hebben ecologische intelligentie omarmd, zegt De Beus. Dit heeft consequenties voor de manier waarop zij vanaf september 2011 in het nieuwe gebouw in Wageningen gaan samenwerken. Dat gebouw, een energiezuinige cilindervorm, moet alle zintuigen prikkelen: zien, ruiken, voelen, horen, proeven. De eerder genoemde Kim van der Leest, tevens gespecialiseerd in inrichting van

bedrijven met positief effect op de zintuigen, denkt mee over een programma van eisen voor de inrichting.

Kringlopen maken deel uit van het gedachtegoed. De Beus praat over leerkringlopen. De kantine bijvoorbeeld wordt een leerplek in samenwerking met de hotelschool in Wageningen en een zorgboerderij. “Ecologische intelligentie gaat om zingeving, betekenis geven aan mensen. Het is een omslag in denken, een paradigmashift.”

Het is nog te vroeg om te zeggen of ‘Groene urgentie’ ook een paradigmashift teweeg brengt bij docenten, bij leerlingen. Kim van der Leest hield afgelopen maand een presentatie voor het bestuur van Aequor, en kort erna voor het bestuur van de AOC Raad. Bestuurders lijken doordrongen van het besef dat vergroening nodig is. Bedrijven zijn dat ook. Vertegenwoordigers van LTO, een bierbrouwerij, zorginstellingen, een restaurant, uit de bouw en een groenvoorziener ondersteunen dit initiatief. De prijsvraag kan helpen studenten en docenten over de streep te trekken.

Brandnetels kun je verwerken tot textiel. “Het bedrijfsleven is veel verder in de toepassing van duurzaamheid dan het onderwijs”

Prijsvraag 2010 Groene Urgentie

Aequor en de AOC Raad stellen samen met ingang van 2010 jaarlijks 10.000 euro beschikbaar. De minister van LNV verdubbelt dit bedrag. Via de site www.groeneurgentie.nl menu aanmelden kunnen scholen en bedrijven al voorinschrijven.

> Het beste groene onderwijsproject, in samenwerking met het bedrijfsleven op het gebied van duurzaamheid.

> De prijs is beschikbaar voor het beste project in de categorieën: voedsel, natuur, leefomgeving of intersectoraal.
> Het beste project is een innovatief praktijkvoorbeeld dat bijdraagt aan de vergroening van de economie en ‘het oplossen van de uitdagingen waar wij mondiaal voor staan’. Volgens het model: *people, planet, profit*.

> Sluitingsdatum is 30 september 2010.
> Op de Manifestatie Groene Urgentie in november 2010 worden de winnaars bekend gemaakt.
> Vakjury en verdere criteria worden in juni bekend gemaakt. (Voor)inschrijvers krijgen deze toegestuurd.